

Жарандык жана Саясый Укуктар жөнүндө Эл аралык Пакттын (ЖСУЭАП) жол берилген чектөөлөрү

Чектөөлөр жол берилген беренелер:

- **12 -** берене (кыймыл-аракеттин эркиндиги)
- **18-** берене 3-§3 (дин тутуу эркиндиги))
- **19-** берене (сөз эркиндиги)
- **1-** берене (тынч жыйындар эркиндиги)
- **22-** берене (ассоциациялар эркиндиги)

Эскертүү! Чектөөлөргө өзгөчө жагдайларда гана уруксат берилет.

Чектөөлөр салынган учурда ЖСУЭАПка катышуучу – мамлекеттер БУУнун Адам укуктары боюнча комитетине (ЖСУЭАП жоболорун аткаруу боюнча орган) алардын:

- табияты жана так көлөмү;
- кырдаалдары жана контекст боюнча
- негиздемеси
- натыйжалары жөнүндө маалымат бериши керек

Комитет чектөөлөр жөнүндөгү маселени тиешелүү катышуучу – мамлекеттин мезгилдүү баяндамасы учурунда карайт

КОВИД-19дун жайылуу контекстинде ЖСУЭАПтын мыйзамсыз чектөөлөрүнө мониторинг боюнча суроолордун тизмеси

Эгер КОВИД-19 пандемиясына каршы туруу үчүн мамлекеттин бийлик органы тарабынан кабыл алынган чаралар укуктарды чектесе, ЖСУЭАПтын 12-беренесинде, 18-берене 3-§, 19-21-беренелерде жана 22-беренеде бекитилген укуктарды чектесе, бул чаралар...:

I Мыйзамда белгиленген / дайындалган жана мындай чектөөлөргө карата так аныктамалары жана ачык критерийлери барбы?

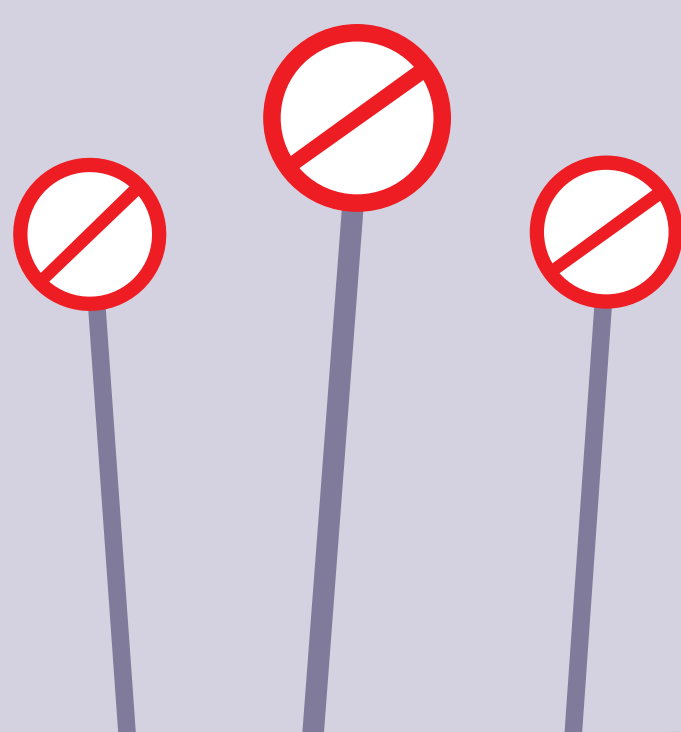
II КОВИД-19 пандемиясынын учурунда коомдук саламаттыкты сактоо максатында абсолюттук зарылчылык жана минималдуу таасирге ээ болуп эсептелеби? (терс таасири азыраак башка альтернативалык чаралар жок)?

III Айрым бир топторго (мисалы, эч негизи болбосо да чектөө айрыкча таасир берген топ жок) эч кандай дискриминациялык максаты же таасири жок колдонулат?

IV Бардык адамдардын ден соолугун бирдей деңгээлде эч кандай негизделбеген айырмачылыктары жок коргойт (негизсиз коргоосуз калтырылган кандайдыр бир бөтөнчө топ жок)?

Эгер сиз жогоруда көрсөтүлгөн суроолордун бирине «ЖОК» деп жооп берсеңиз, анда ЖСУЭАПтын бузулуу тобокелдиги бар,

- ЖСУЭАПта бекитилген укуктарды кандай чаралар чектейт жана кандай жол менен?
- Чектөө үчүн кайсы мыйзам негиз болуп эсептелет жана кандай жол менен?
- КОВИД-19 пандемиясынан калктын саламаттыгын сактоо максатын аткаруу үчүн, чектөөлөрдүн кайсы бөлүгү милдеттүү эмес, туура келбеген, же актабаган болуп эсептелет жана кандай мааниде?

- Кандай топтор дискриминацияга дуушар болушат же жарым-жартылай чектөөлөргө туш болуп жатышат жана кандай деңгээлде?
- Кандай топтор коргоосуз калтырылды жана кандай жол менен?

ЖСУЭАПты 12-беренеси

Кыймыл-аракеттин эркиндиги

12-берене 3-§ эркин ары – бери жүрүүгө жана жашаган жерди тандоо эркиндигинин укуктарын чектөөгө уруксат берет, эгер алар мыйзамда каралып жана төмөнкүлөрдү коргоодо зарыл болуп эсептелсе:

- I Мамлекеттик коопсуздук;
- II Коомдук тартип (ordre public);
- III Коомдук саламаттык;
- IV Калктын адеп-ахлагын; жана
- V Башка адамдардын укуктары жана эркиндиктери үчүн.

Эскертүү! Келтирилгендерден тышкары башка негиздемелер боюнча чектөөлөргө жол берилбейт.

ЧЕКТӨӨЛӨР БОЛУШУ КЕРЕК:

Мыйзамда каралып жана так аныктамасы жана ачык критерийге ээ болушу;

Пропорциялуулук принцибине шайкеш келүүсү; жана

Теңчиликтин фундаменталдуу принциптерине жана дискриминацияга тыюу салуу менен туура келүүсү.

Эгер кандайдыр бир чектөө 12-беренеге карата колдонуу үчүн салынса, катышуучу – мамлекеттер Адам укуктары боюнча комитетке өздөрүнүн мезгилдүү докладдарында тиешелүү бардык маалыматтарды, анын ичинде төмөнкүлөр жөнүндө маалыматты берүүгө тийиш:

Чектөөлөр негизделген укуктук ченемдери;

Чектөөлөргө карата жеткиликтүү укук коргоонун каражаттары; жана

Эгер ушул чектөө кандайдыр бир жол менен чет өлкөлүктөргө таасир тийгизсе, ушундай өзгөчөлөнгөн таасир көрсөтүүнүн жагдайы жана анын негиздемеси.

Дагы колдонуңуз:

[ЖСУЭАПтын мыйзамсыз чектөөлөрүнүн мониторинги үчүн сүроолордун тизмеси \(№2-карта\)](#)

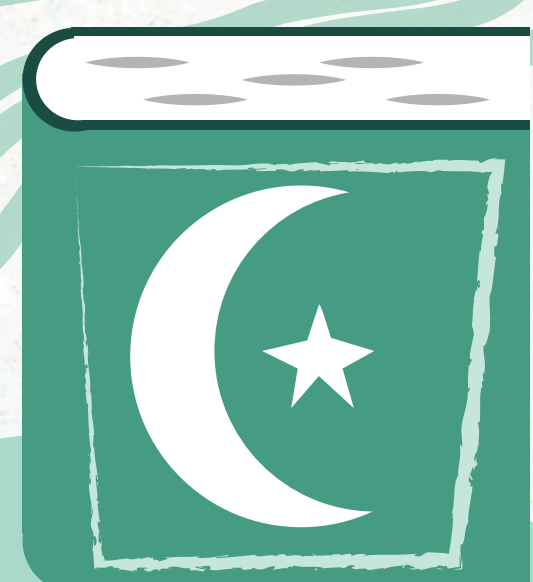

ЖСУЭАПтын 18-беренеси 3-§

Өз тандоосу боюнча дин тутуу эркиндиги

18-берене өз тандоосу менен дин тутуу эркиндигине карата белгилүү бир чектөөлөргө жол берет, эгер алар мыйзамда белгиленип жана коргоо үчүн зарыл болуп эсептелсе:

- I коомдук коопсуздук;
- II коомдук тартип;
- III коомдук саламаттык;
- IV адеп-ахлак; жана
- V башка адамдардын фундаменталдуу укуктары жана эркиндиктери үчүн.

Эскертүү! Буларга карата эч кандай чектөөлөргө жол берилбейт:

- Ой жүгүртүү эркиндигине;
- Абийир эркиндигине; жана
- Дин тутууга же өз тандоосу боюнча ишеним эркиндигине

Дин тутуу эркиндигин кандайдыр бир чектөөдө улуттук коопсуздук уруксат берилген негиздемелердин тизмесине киргизилген ЭМЕС. Адеп-ахлакты коргоо максатында чектөөлөр бир гана социалдык, философиялык же диний салттардан келип чыкпашы керек.

Чектөөлөр дискриминация максаты же болбосо дискриминациялык ыкма менен коюлбайт.

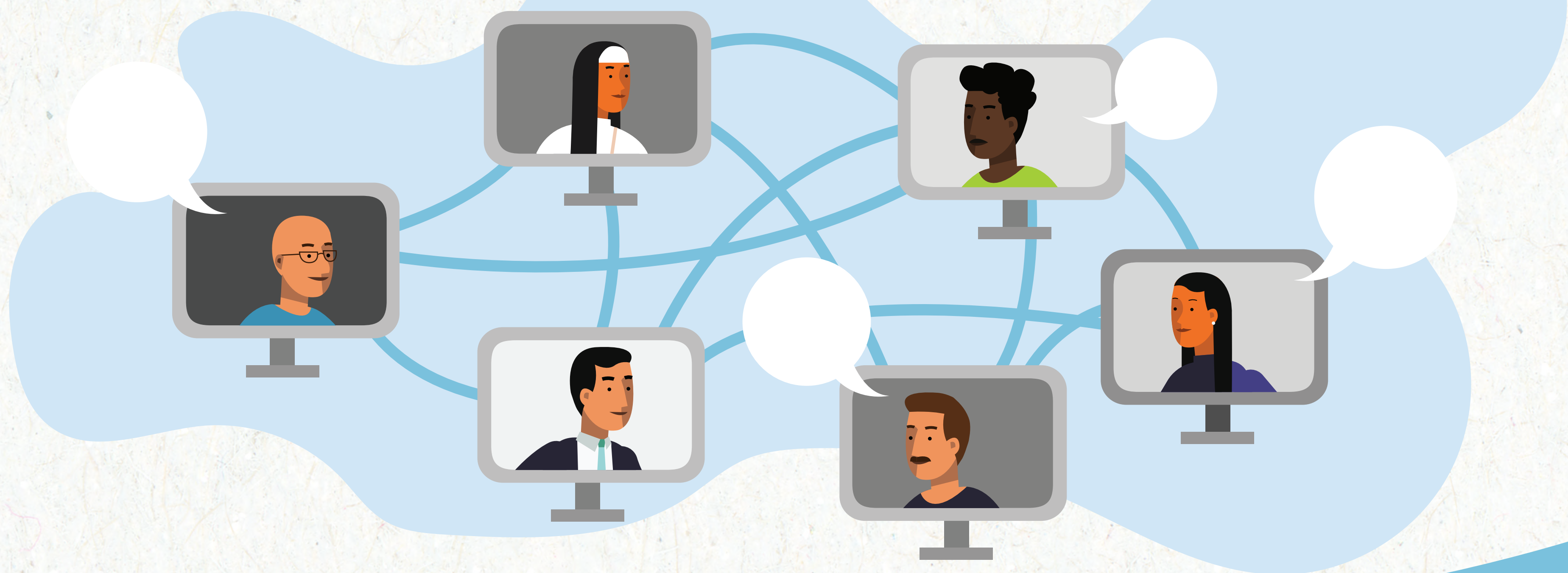
Дагы колдонуңуз:

[ЖСУЭАПтын мыйзамсыз чектөөлөрүнүн мониторинги үчүн сүроолордун тизмеси \(№2-карта\)](#)

ЖСУЭАПтын 19-беренеси

Маалыматка жетүү укугу менен бирге сөз эркиндиги

19-берене сөз эркиндигин, анын ичинде издөө, ар кандай маалыматтарды жана идеяларды таратуу жана алуу эркиндигин чектөөлөргө жол берет, эгер алар мыйзамда каралып жана булар үчүн зарыл болуп эсептелсе:

I башкалардын укуктарын же ар-намысын сактоодо; же болбосо

II коргоодо:

- A. улуттук коопсуздукту;
- B. коомдук тартипти (ordre public);
- C. коомдук саламаттыкты; же
- D. коомдук адеп-ахлакты сактоодо.

Эскертүү! Жогоруда келтирилгендерден башка негиздерде чектөөлөргө жол берилбейт. Сөз эркиндигине карата эч кандай чектөөлөргө жол берилбейт.

Чектөөлөр болушу керек:

- Кадимки мыйзамда каралган эмес, анын ичинде салттуу жана диний мыйзамдарда да;
- Жеткиликтүү тактык жана ачык критерийлер менен түзүлүшү керек;
- ЖСУЭАПтын дискриминацияга тыюу салууга тиешелүү жоболорун бузбайт;
- Коргоо функциясына жетишүү үчүн пропорциялуу болуусу; жана
- Акыркы мүмкүн болгон чара болуусу.

Дагы колдонуңуз:

[ЖСУЭАПтын мыйзамсыз чектөөлөрүнүн мониторинги үчүн сүроолордун тизмеси \(№2-карта\)](#)

ЖСУЭАПтын 21-беренеси

Тынч жыйындардын эркиндиги

21-берене чектөөлөргө жол берет, эгер алар мыйзамга ылайык коюлуп жана демократиялык коомдо төмөнкүлөрдүн кызыкчылыгы үчүн зарыл болуп эсептелсе:

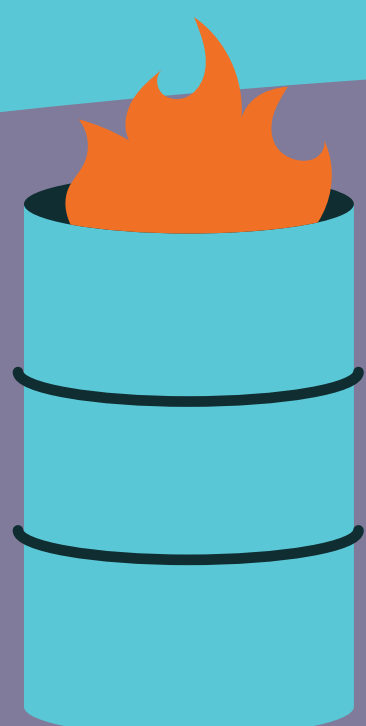

- I улуттук коопсуздукка;
- II коомдук коопсуздукка;
- III коомдук тартипке (ordre public); жана
- IV коргоого:

- A. коомдук саламаттыкка;
- B. коомдук адеп-ахлакка; же болбосо
- C. башкалардын укуктарына жана эркиндигине.

Чектөөлөр болушу

- Так болуусу;
- Аларды аткаруу тапшырылган адамдарга чексиз же дискрециялык ыйгарым укуктар **БЕРИЛБЕЙТ**.
- Так жана кенен чечмелениши керек, ошол эле учурда укукту ишке ашыруу максатын жетекчиликке алуусу шарт;
- Дискриминациялуу болбой же болбосо катышууга тоскоолдук кылууга багытталбай же коркутуучу таасирде болбоосу;
- Зарыл, пропорциялуу жана эң акыркы мүмкүн болгон чаралар болуусу; жана
- Нейтралдуу мазмунда болуу, башкача айтканда алар жыйындын алкагында берилүүчү билдирүүгө тиешеси болбошу керек.

Эскертүү! Тынч болуп эсептелбеген жыйындар 21-берене менен корголбойт.

Бирок айрым бир катышуучулар тарабынан болгон зордук-зомбулуктар калган катышуучуларга, уюштуруучуларга же жалпы жыйынга жабыштырылбашы керек.

Дагы колдонуңуз:

[ЖСУЭАПтын мыйзамсыз чектөөлөрүнүн мониторинги үчүн сүроолордун тизмеси \(№2-карта\)](#)

ЖСУЭАПтын 22-беренеси

Ассоциациялар эркиндиги

22-берене ассоциациялар эркиндигин чектөөлөргө эгер алар мыйзамда жазылып, демократиялык коомдо зарыл деп эсептелсе төмөнкүдөй кызыкчылыктар болгон учурда жол берет:

I улуктук коопсуздукта же коомдук коопсуздукта;

II коомдук тартипте (ordre public);

III коргоодо:

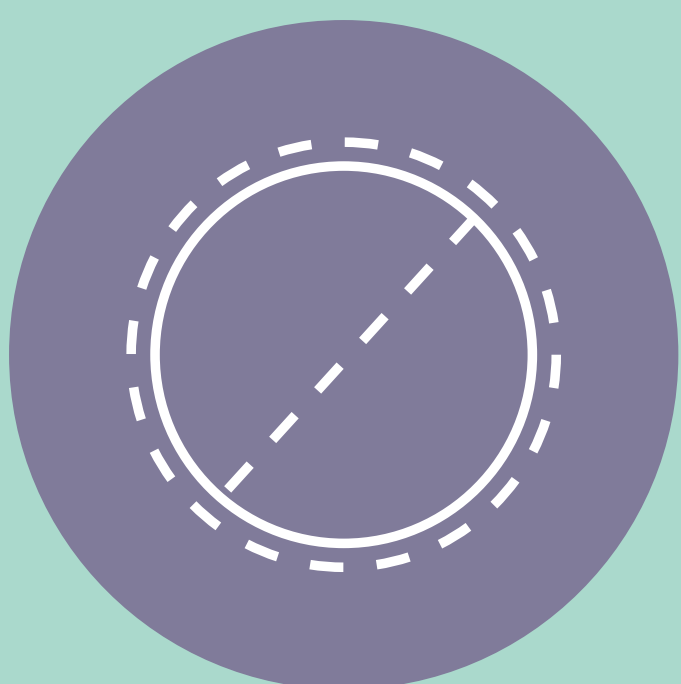
- A. коомдук саламаттыкты;
- B. коомдук адеп-ахлакты; же
- C. башкалардын укуктары менен эркиндиктерин.

22-берене ошондой эле куралдуу чыр-чатактардын катышуучуларынын жана полициянын ассоциацияларынын эркиндигине мыйзамдуу чектөөлөрдү кое алат.

Кандайдыр бир жол менен мажбурлап мүчөлүккө алуу ассоциациялары 22-берене менен корголбойт.

Төмөнкүдөй ассоциациялардын түзүлүшүнө жана ишмердүүлүгүнө мыйзам тарабынан тыюу салынышы керек:

- согуштуу пропагандалоону сүрөгөн ассоциациялар; же,
- согушту же болбосо улуттук, расалык же диний жек көрүүчүлүктү күчөтүүнү пропагандалоо менен дискриминацияга, касташууга же зордук-зомбулукка тукурган ассоциациялар.

Дагы колдонуңуз:

[ЖСУЭАПтын мыйзамсыз чектөөлөрүнүн мониторинги үчүн сүроолордун тизмеси \(№2-карта\)](#)

ЖСУЭАПтан легитимдүү чегинүү үчүн талап кылынган процедуралар

Өзгөчө кырдаал мезгилинде катышуучу – мамлекеттер ЖСУЭАПка ылайык айрым милдеттеринен четтөөлөр боюнча чараларды көрүүлөрү мүмкүн, бирок төмөнкүдөй эрежелер сакталышы керек:

Өзгөчө абалды расмий жарыялоо

- ЖСУЭАПтан чегинүүлөр өзгөчө жана убактылуу болушу керек.
- Түзүлгөн кырдаал өзгөчө абалга барабар болуп, андай абалда улуттун жашоосу коркунучта калып жана катышуучу – мамлекет өзгөчө абалды киргизүү жөнүндө расмий жарыялашы керек.

Эскертүү! Эгер катышуучу – мамлекеттер өзгөчө абалды жарыялабай туруп, чегинүү боюнча кандайдыр бир чараларды көрсө, ЖСУЭАПка ылайык мындай абал милдеттерди бузуу болуп эсептелет.

ЖСУЭАП боюнча өз милдеттеринен чегинүүнү көздөгөн өзгөчө чараларды көргөн бардык катышуучу – мамлекеттер, ушул процедураларды аткарышы керек.

БУУнун Башкы катчысына билдирүү

- ЖСУЭАПтан чегинген бардык катышуучу – мамлекеттер БУУнун Башкы катчысына билдириши керек жана алар чегинген жоболор жөнүндө, ошондой эле себептери тууралуу маалыматтарды бериши керек.
- Андан аркы билдирүү зарыл болот, качан:
 - чегинүү үчүн андан ары чаралар көрүлүп жатса;
 - өзгөчө абал узартылып жатса; жана
 - өзгөчө абал иштөө мөөнөтүн токтотсо.

КОВИД-19 пандемиясынын контекстинде ЖСУЭАПтан чегинүү үчүн талап кылынган процедуралардын бузулушунун мониторинги үчүн суроолордун тизмеси

ЖСУЭАПка ылайык милдеттеринен четтөө боюнча мамлекеттик бийлик органы тарабынан көрүлгөн кандайдыр бир чаралар эгер болсо....:

- I Сиздин өлкө өзгөчө абал жарыяладыбы?
- II Сиздин өлкө өзгөчө абалды жарыялоо, узартуу жөнүндө жана/же анын аяктоосу тууралуу БУУнун Баш катчысына билдирдиби?
- III БУУнун Баш катчысына билдирүүдө чегинүү жасалганда көрүлүп жаткан так чаралар, жоболор жана чегинүүнүн себептери тууралуу так маалыматтар камтылдыбы?

Эгер сиз жогоруда келтирилген суроолордун бирине «ЖОК» деп жооп берсеңиз, ЖСУЭАПтан чегинүү үчүн талап кылынган процедура сиздин өлкө тарабынан балким аткарылбай (толук эмес) жатышы мүмкүн.

Дагы колдонуңуз:

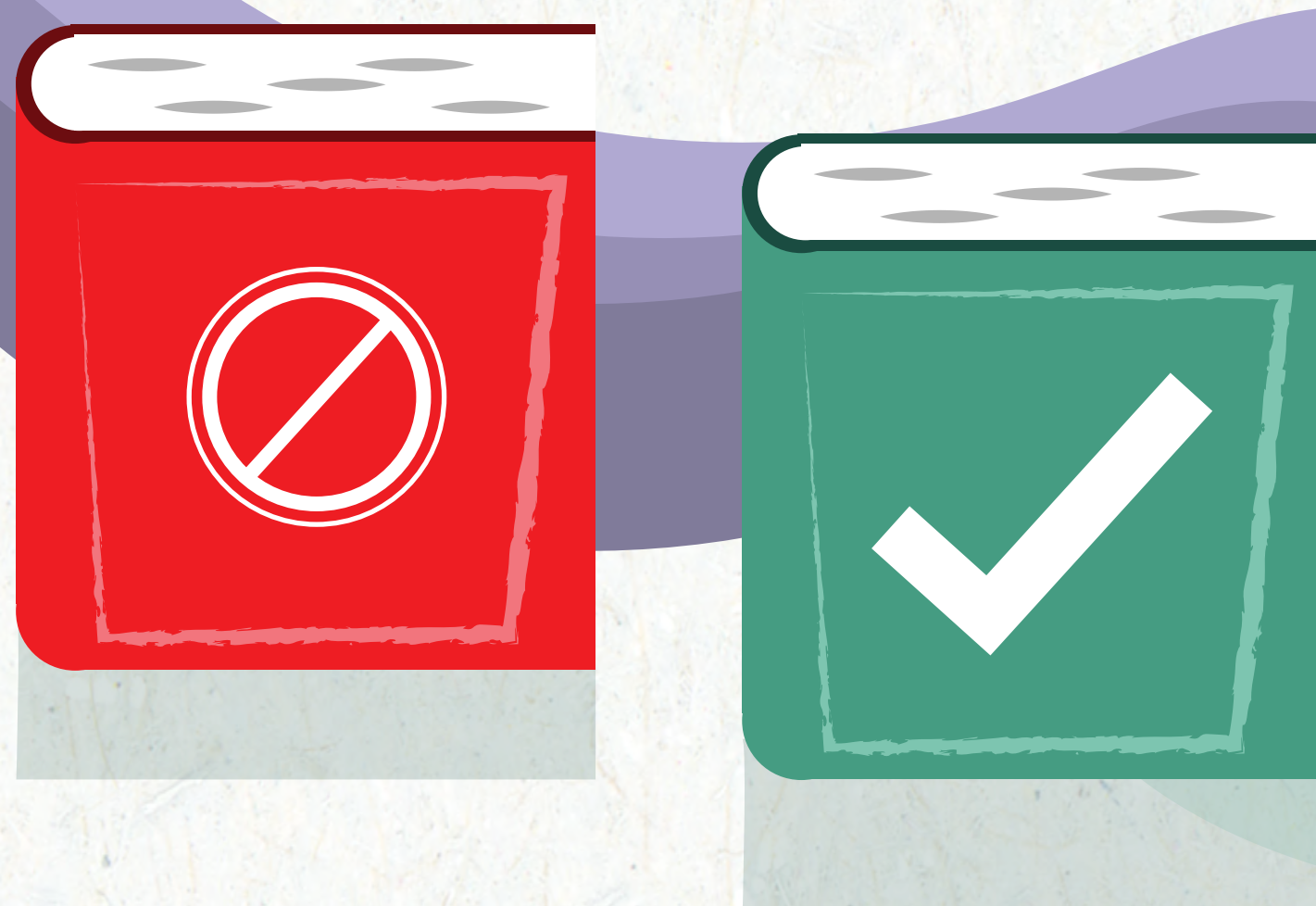
[ЖСУЭАПтан мыйзамсыз чегинүүлөрдүн мониторинги үчүн суроолордун тизмеси \(№9-карта\)](#)

ЖСУЭАПтын 4 - беренеси

Өзгөчө учурларда ЖСУЭАПтан чегинүү

ЖСУЭАПтын 4-беренесинде эгер ЖСУЭАПтан чегинүүгө ар кандай чараларга уруксат берилген болсо, анда болушу керек:

- Өтө зарыл жана пропорциялуу болуусу;
- Өзгөчө жана убактылуу болуусу;
- Башка эл аралык милдеттенмелерге дал келүүсү ;
- Дискриминациялуу болбоосу; жана
- Чегинүүгө жол бербеген укуктардан четтебөө керек;

Эскертүү! Эгерде кырдаал чектөөгө уруксат берилген ЖСУЭАПтын 12-18-беренелери §-3, 19-21-беренелери жана/же 22-беренени колдонуу аркылуу чечилсе, катышуучу - мамлекеттер ЖСУЭАПтан чегинбөөлөрү керек.

КОВИД-19 пандемиясынын шартында ЖСУЭАПтан мыйзамсыз чегинүүлөр аркылуу бузулулардын мониторинги үчүн суроолордун тизмеси

Эгер сиздин мамлекет ЖСУЭАПка ылайык милдеттеринен четтөө боюнча кандайдыр бир чараларды көрсө, алар:

- I** КОВИД-19 пандемиясынын учурунда коомдук саламаттыкты сактоо үчүн абсолюттук түрдө зарылбы?
- II** Убактылуу, башкача айтканда узактыгы боюнча минимум чектелген, абал калыбына келгенде токтотуу пландалганбы?
- III** Эл аралык укукка, өзгөчө эл аралык гуманитардык укукка ылайык мамлекеттин башка эч кандай милдеттерин бузбаганбы?
- IV** Белгилүү бир топторго эч кандай дискриминация максаты же таасири жок колдонулат (мисалы, негиздүү себеби жок эле чектөө өзгөчө таасир берген топтор жок)?
- V** Бардык адамдардын ден соолугун негизделбеген айырмачылыгы жок бирдей деңгээлде коргошот (коргоодон негизсиз тышкары калган кандайдыр бир бөтөнчө топ жокпу)?
- VI** ЖСУЭАПтан чегинүүгө жол бербеген чаралар болуп саналбайт?

Эгер сиз жогоруда келтирилген суроолордун бирине «ЖОК» деп жооп берсеңиз, ЖСУЭАПтын бузулуу тобокелдиги бар, төмөнкү аспектилерди текшерүүңүздү суранабыз:

- КОВИД-19дун жайылышынан коомдук саламаттыкты сактоо максатына жетишүү контекстинде жана кадимки абалды калыбына келтирүүдө ЖСУЭАПтан чегинүү боюнча кандай чаралар эң зарыл же негиздүү деп эсептелбейт жана кандайча?
- Эл аралык укукка, айрыкча эл аралык гуманитардык укукка ылайык мамлекеттин кандай милдеттери бузулду жана кандай деңгээлде?
- Кандай топтор дискриминацияга дуушар болушат же алар чегинүү таасири алдында калышат жана кандайча?
- Кандай топтор коргоосуз калышты жана кандайча?
- Чегинүүгө жол бербеген ЖСУЭАПтын кандай укуктарынан чегинүүлөр жасалды жана кандайча?

Дагы колдонуңуз:

[ЖСУЭАПтан мыйзамдуу чегинүү үчүн талап кылынган процедура \(№8-карта\)](#)
[ЖСУЭАПка ылайык чегинүүлөргө жол бербеген укуктар \(№10-карта\)](#)

ЖСУЭАПка ылайык чегинүүлөргө жол бербеген укуктар

ЖСУЭАПтын 4-беренеси 2-§ төмөнкү беренелерден эч кандай кырдаалдарда эч бир чегинүүлөр жасалбайт деп белгилейт:

- 6-берене – жашоого болгон укук
- 7-берене – кыйноолорго тыюу салуу
- 8-берене 1-§ жана 2-§ – кулчулукка тыюу салуу
- 11-берене – кандайдыр бир келишимдик милдетти аткара албагандыгы үчүн эркиндиктен ажыратууга тыюу салуу
- 15-берене – кылмыш мыйзамдарынын артка кайтарылбоо принциби
- 6-берене – укук субъекттүүлүгүн таануу
- 18-берене – дин тутуу жана абийир эркиндиги жана динге сыйынуу эркиндиги

Чегинүүлөргө жол берилбеген ЖСУЭАПтын башка элементтери:

- 2-берене 3-§ – укуктары бузулган адамдардын укуктук коргоонун эффективдүү каражатына болгон укуктары;
- 10-берене 1-§ – гумандуулук жана ар-намысты сыйлоо менен;
- Барымтага алууларга, уурдоолорго же жашыруун кармоолорго тыюу салуу;
- Күч менен орун которууларга тыюу салуу;
- 20-берене – согушту пропагандалоого жана улуттук, расалык же диний жек көрүүчүлүк үчүн чыгууларды уюштурууга тыюу салуу;
- Негизсиз кармоолордон коргоонун фундаменталдуу кепилдиктери, habeas corpus укугу (чектөө чараларын тандоо чечимин кароо үчүн камалган адамдын сотко алынып келүүгө укугу)
- Адилеттүү сотко кепилдиктер.

